STŘÍPKY

z Knihovny a Šenovského muzea 1/2021

Milí čtenáři,

dostává se Vám do rukou první číslo našich novin, které jsme nazvali „Střípky z Knihovny a Šenovského muzea.“ Jedná se, tedy alespoň zatím, o nepravidelně vydávané noviny, které Vám, čtenářům a příznivcům naší organizace připravujeme se členy Historicko letopiseckého aktivu a dalšími případnými „hosty.“ V tomto čísle najdete mj. článek Zdeňka Šebesty, který pojednává o díle ne úplně známého malíře A. Jirase. Také náš dnešní úvodní obrázek je dílem tohoto autora. Dále budeme vzpomínat na pana Josefa Folvarčného a také si s námi můžete zasoutěžit nebo se seznámit s našimi knižními novinkami.

Doufáme, že se Vám budou naše noviny líbit a případné připomínky, dotazy či odpovědi na anketní otázku můžete zaslat na náš e-mail: kmsenov@volny.cz.

Simona Slavíková
ředitelka

Josef Folvarčný

Není to tak dávno, co mi pan Miroslav Kačor (dnes už bohužel nežijící – dokumentarista, scénárista, režisér, spisovatel a „Šenovan“) donesl úzkou obálku se vzpomínkami na svého dědečka.

Zaevidováno do knih a uloženo do archivní police čekalo toto zajímavé povídání s názvem „Kronika“ na dnešní den. Pojďme tedy zalistovat ručně psanými poznámkami pana Josefa Folvarčného, který se narodil dne 7. března roku 1890 v Šenově.

„Narodil jsem se v Šenově čís. 141. Rodiče byli chudobní – otec Mikulenka Michal byl obuvník rodem ze Zubří u Valašského Meziříčí, matka byla rozená 1865 Folvarčná Jana, dcera Josefa Folvarčného rodem.

Otec Mikulenka neuznal mi otcovství, tak jsem byl vychováván u babičky, matky mojí maminky, školu jsem navštěvoval v Šenově u kostela od roku 1896, v roce 1900 byla postavená škola na Podlesí, kde jsem dokončil školu v roku 1904. Babička moje, Anna Folvarčná rozená Bezirská, byla chudobná, pobírala penze 8 „renskych“ měsíčně, přivydělávala si prodejem léčivých bylin a zeleniny, které vypěstovala na pozemku, který měla pronajatý od sousedů.

Již jako školou povinný od 8. let jsem musel chodit na panské ve žníva, pak jsem se dostal v devíti letech do lesa na jarní práci do hajného p. Jurečka Antonína v Šenově v Pežgovském lese. Školu jsem musel navštěvovat hlavně v pondělí a pátek, když bylo náboženství, jinak jsme museli chodit na práci – hlavně na panské.

V roce 1902 jsem byl na službě u ředitele kuru p. Martinů R., který byl řídícím učitelem na obecné škole v Šenově – Podlesí, chodil jsem s ním do kostela (šlapat měchy od varhan), když jsem vyšel školu šel jsem do hornictví na jamu Albrecht nyní Hedvika v Petřvaldě, práci jsem opustil v hornictví, neb jsem byl slabý, že mne to neprospívalo na zdraví, asi po 6. měsících.

V roku 1905 jsem pracoval v lesním revíru jako praktikant v Šenově, kde jsem musel dělat všechny práce v oboru lesním. V roku 1907 jsem byl zaměstnán při chovu bažantů v Šumbarku ve Slezsku u spol. Gutmanské, babička mi zemřela a tak jsem se musel starat sám o sebe.

V roku 1911 jsem nastoupil vojenskou presenční službu ke 100. pěšímu pluku do Těšína. Po výcviku jsem byl dán do poddůstojnické školy v Klostereinburgu u Vídně v Rakousku. V roce 1912 jsem byl přeložen ku 13. jezdeckému pluku polnich myslivcu v Insbrucku v Tyrolích. Když jsme se těšili na návrat z presenční služby, vypukla světová válka. U polních myslivcu jsem byl rotným trubačem.

Na frontu jsme odjeli do Polska k Čenstochové, byli jsme přiděleni k německé divisi u Pšova jako ochrana těžkého dělostřelectva německého.

Prodělal jsem boje od Čenstochové na Kělce Onopel, pak jsme ustupovali až po Krakov, pak divise Flancezboldine nastoupila útok na řeku Stripu. U Grudka Jagielanského byla naše divise polních myslivcu odražena.

Ruské vojska pronikly Dukelským průsmykem do Karpat, celá divise polních myslivců byla stažena do Karpat a odjeli jsme na frontu k Budapešti. Jeli jsme v roce 1915 začátkem února do Marmaraňovy , pak pěšky do Delatyn, kde ruská vojska svedly velký boj muž proti muži, straty byly na obouch stranach ohromné, ale dle sdělení ruských zajatců dustojníků dostal hlavní komandant gen Nikolai Nikolajevič rozkaz ustoupit. Rakouské vojsko načalo postupovat směrem z Karpat na Stámslavov, kde divize polních myslivcu u které jsem sloužil jako ordonanc u praporu 13 polních myslivcu (u Obersta Šmida) postu-

Na snímku legionářská plukovní hudba, v prostřední řadě první zleva vedle reproduktoru či tlampače Josef Folvarčný

povali jsme z Delatin, které snad ??????? ruské části při ustupu zapálili; směrem Zelena Huta, Jasín, Slivky, Perechinsko, Kaluž, Stanislavov. Asi v červnu 1915 jsme byli přemisťěni k rumunské hranici do Černovice, kde rakouska vojska, hulánské pluky a Helerova brigáda polských legionistu neudržela ruský nápor. O město Černovica se vystřídaly během dvou měsíců šest krat armády ruské a rakouské.

Na hranicích Ruska, Rakouska a Rumunska jsme stali skorem půl roku směr Černovica, Černavka, Sadogura, Dobra noc, Zaleštiky, Horodynke, až do dovolené v květnu 1916, kterou jsem dostal u městečka Zaleštiky. Odjel jsem na dovolenou do Šenova, po dovolené jsem měl nastoupit jako instruktor do Dombravy v Polsku. Na Ostravsku byla velká nouze v zásobování, tak jsem odjel na Valašsko do me rodiny, tam se dalo spěš něco sehnat k jidlu. 28. května 1916 jsem odjel do kadru. Dozvěděl jsem se, že v kadře není moc dobre zasobovani, tak jsem odjel do Lvova, kde jsem se dozvěděl, že naše divise polních myslivcu je právě na odpočinku v Horodynce na Bukovině, proto jsem odjel raději na frontu. Přijel jsem do Horodynky 2. června 1916 z dovolene. Právě začala ofenziva gen. Brusilova od Stanislavova k rumunské hranici. 5. června jsme cela divise dostali rozkaz nastoupit směr Okma, jenž jsme měli byt jako záloha 28. polního pluku honvedu s 30. *maďarskym, kteří* měli *prorazit ruskou frontu. 6. června v 3 hod. rano spozorovalo ruské dělostřelectvo, že se chysta nějaká akce z rakouske strany, zahajilo křižovou palbu ze všech kalibru (dělovou), která trvala do 11. hodin. Naše divise polních myslivců dostala rozkaz k útoku, ačkoli to nebylo možné pro silné dělostřelecké střelby, museli jsme doběhnout do prvních zákopu, kde měly být maďarské pluky, jak jsme se dostali do těch zákopu, tak nas bylo z celého praporu asi 200 mužu, ostatní zustali mrtví nebo zran*ění. *Okolo 2 hod. odpolední 6. června 1916 jsme byli zajati ruskými kozaky, kteří* se *dostali dozadu naší pozice. Snad to byla největší ofensiva, kterou gen. Brusilov proved od 2. června do 6. června 1916.*

Když jsem byl zajat, tak nas hnali přes návrší nekrytým terénem asi 6 km což bylo viditelné od rakouských pozorovateli, kteří začali střílet z těžkých děl, což znamenalo paniku, že ji stráže ruské nás neovládaly a hnali nás jako dobytek a štvali jen dopředu (vpierjot). Já jsem byl zasutý granátem, což mělo za následek, že jsem zůstal

Na snímku čtvrtý zleva pan Josef Folvarčný

ležet aniž jsem věděl co se se mnou stalo, teprve v Kijevě v nemocnici jsem se dozvěděl, že jsem byl zasuty hlinu a v bezvědomí dopraven do Kijeva, asi po šesti týdnech jsem byl dan do polní nemocnice u Kijeva do osady Světošen. Byl to veliký zajatecký tábor. Teprve jsem se dozvěděl, co se se mnou stalo od mužů s kterými jsem sloužil. Současně poslali zprávu do vlasti, že jsem padly. Což podal zpravu vojin od moji roty (p. Mrazovič) z Mariánských Hor, nyní výpravčí v Přívoze Místní dopravní dráhy, který podal zprávu Šimčíkovým v Ostravě o mně, že jsem padl. Asi koncem července 1916 jsem byl přidělen na práci do Kijeva jako zajatec do oddílu jako kovář, asi se 20. zajatci, jenž jsme měli jen par kovařů, byl to Guzovský ze Slezské Ostravy, který byl skutečným kovářem. Bylo to možné jen v Rusku se hlásit k řemeslu bez jakéhokoli vysvětlení, jen když se hlásil, že zná nějaké řemeslo.

Přišli jsme do dvora, kde se chystaly koně pro frontu, zajatců bylo v tom dvoru zaměstnáno asi na 500, kteří se starali o koně, zaučovali je v spřežení a naše starost byla je kovat, ale jen na přední nohy. Jelikož jsem uměl částečně rusky neb u našeho praporu byli vesměs rusini, tak zajatcami, byli to vesměs Němci, Poláci, Italové, Slovinci, Maďaři no veškeré národnosti z Rakouska.

Bylo nás v tom pracovním lágru jenž měl název (Vserosijský zemský Sojuz) asi na 10 000 zajatců, všech odborů. V roce 1916 začátkem prosince jsem byl přihlášen u org. Zajatecký odbor v Kijevě, kde jsem byl duvěrníkem v Kijevské odbočce, která byla na Male Vasilkovské ulici. Začátkem roku 1917 jsem se přihlásil do Čs. vojska, ale nebylo mi dopřáno neb stále nás těšili, že nábor bude povolen, po delší době jsme se přihlásili ke gen. Kornilovi, kde jsme byli přijati, kde byly dvě roty Čechů, přijeli se pro nas do Kijeva. Jeli jsme jako zajatecká hudba jenž jsme měli v táboře svoji hudbu asi 28 hudebniků bylo to v srpnu 1917, přijeli jsme do Mogyleva, navštívil nás p. T.G.M. jako předs. Československého vojska na Rusi. Právě začínaly v Rusku politické nepokoje gen. Kornilov byl uvězněn na rozkaz gen. Kerenského, pak se pluk přestěhoval do města Romanova, kde jsme se rozhodli přistoupit ke 4. pluku Prokopa Velikého, bylo právě po rozpuštění ruských vojsk asi koncem listopadu 1917 odešli jsme od Kornilovského pluku ke 4. pl. Čsl. do Romanova, pak do Poloneje, odkud byl přesun Čsl. vojska přes

Žítomir na Kyjev, Bachmač, směr na východ. Prodělal jsem s plukem celý ústup až do městečka Samary na řece Volze a pak na Ural, za Uralem jsme byli ubytováni a čekali jsme na pořadi v městě Šadrinsk, přijeli jsme kolem 16. září. Já jsem byl ubytován u Ing. Vasilije Kuzmiče s br. kapel. Valtrem, pořádali jsme večírky zabavy a koncerty, kde jsem se seznámil na Silvestra roku 1918 na ukončení starého roku se ...“

Na tomto místě bych dnešní povídání, tehdy osmadvacetiletého mladíka Josefa ze Šenova ukončila. Zcela záměrně jsme v textu nechali „zaznít“ jeho půvabný místní dialekt a také se omlouváme za některá případná nepřesná přepsání, způsobená na těchto místech těžko čitelným autorovým rukopisem.

Doufám, že se budete těšit na další pokračování a pro všechny „nedočkavce“ přikládám jako malou nápovědu fotografii – zatím jen s částečným popiskem.(viz str.4)

Simona Slavíková

Není snadné z rozsáhlé knižní produkce a vzhledem k různému čtenářskému vkusu vybrat ty nejzajímavější novinky. My jsme pro Vás, milí čtenáři, dnes vybrali knihu Šenovana pana Arnošta Vašíčka – Perunův hněv.

Jedná se o dobrodružný thriller z pera nejznámějšího českého záhadologa tak, jak jej mají čtenáři nejraději - s pořádnou porcí tajemna a připomenutím, že brát stará proroctví na lehkou váhu se nevyplácí. Hora Radhošť ukrývá nejeden poklad.

Simona Slavíková

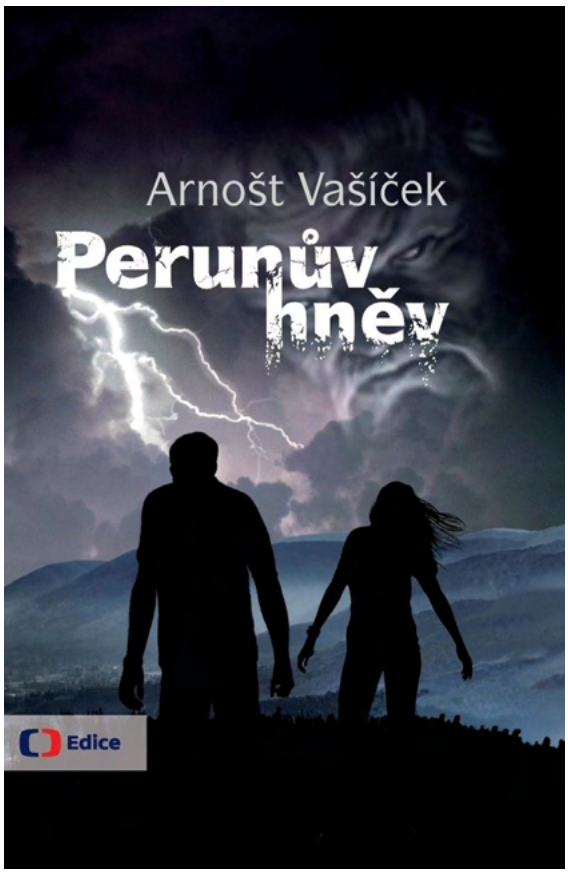

FILMY
k výstavám 2020-2021

- **Sto let knihovny; Obrazy,fotografie a básně Boženy Tyrlíkové Horákové**
https://youtu.be/55_IHh986Eg

– **Vánoce 2020**
https://youtu.be/gT-W1CNf2Ws

- **Velikonoce v Knihovně a muzeu r.2021**
https://youtu.be/OLeFMn8F6Q8

– **Uctění památky hrdinů r. 2021**
https://youtu.be/rn8YzcPn9XQ

pokračování na str. 6

– **Jaroslav Bednář–Plakát panovníci r. 2021**
https://youtu.be/fPu6oAlrPcU

– **Otevírání stodoly r. 2021**
https://youtu.be/tVuSBkhwWMQ

– **Výstava děl Boženy Tyrlíkové Horákové v Ostravě r. 2021**
https://youtu.be/io_qT8DvRhw

Zajímavé výstavy v okolí

Vybrali jsme pro Vás, milí čtenáři, výstavu paní Boženy Horákové Tyrlíkové, kterou můžete navštívit v katedrále Božského Spasitele v Ostravě. Občanka Šenova, paní Božena, vystavovala vloni také u nás v muzeu, leč bohužel z důvodu „coronavirové epidemie" byla tato její výstava pouze virtuální.

Návštěva chrámu Božského Spasitele bude jistě i pro Vás úžasným zážitkem.

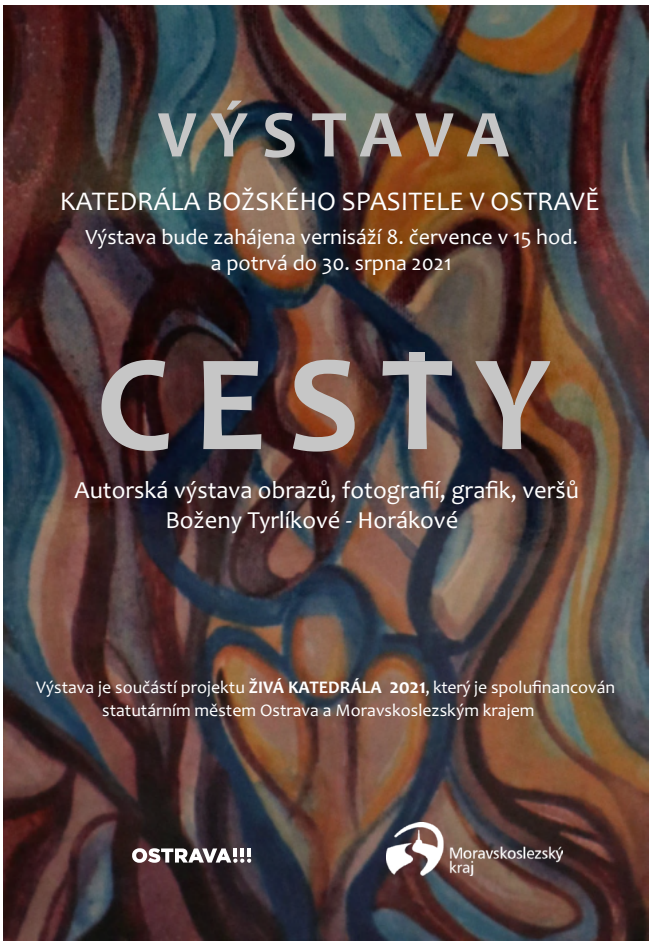

JARMARK Šenovský

Pozvánka na doprovodný program Šenovského jarmarku 2021

dne 28. srpna 2021 v prostorách Staré školy
10 až 19 hod.

* 10 hod. – zahájení výstavy zahrádkářů, včelařů a citrusářů Šenov
* 14 až 14.50 hod. – sraz a prohlídka historických automobilů – vojenská aj. vozidla – Klub terénních vozidel 4x4 a šenovských veteránů - 14.50 hod. slavnostní odjezd
* Výstava smaltů a maleb p. Dagmar Sofie Molinové
* Výstava obrazů výtvarné skupiny Kvaš Havířov
* Výstava Hrdinové – II. světová válka - svědectví o hrdinství četníků ze Šenova
* Stálé expozice -pokoj, stodola, větrný mlýnek

Zdeněk Marenčák

*16. 7. 1933 - † 4. 10. 2010

Narodil se ve Václavovicích v domě č.p. 92 a měl čtyři sourozence. Vyučil se pro NHKG soustružníkem, kde pak krátce pracoval. Pro svůj velký zájem o cyklistiku založil počátkem padesátých let na huti i cyklistický oddíl. Na kole hodně jezdíval po okolí a na těchto cestách začal skládat i básně. Brzy po dovršení 18 let nastoupil vojenskou službu, která ho pak zavála natrvalo až do Litoměřic, tam se oženil a má syna. V Litoměřicích se již naplno projevovala jeho dobrodružná povaha a velký zájem o sólové dálkové cesty na kole, kterým zcela propadl. Využil i podmínek, které nastaly, a cestoval světem na svém galuskovém kole Favorit. Ke svému rodnému kraji si zachoval stále blízký vztah. Dokončil uváděné básnické sbírky a pro své známé ve Václavovicích plánoval dvě besedy z cest. Nastupující normalizace pro něj znamenala také problémy s dalšími výjezdy mimo socialistický blok. Celkem projel na kole čtyřiceti zeměmi čtyř světadílů a byl vyhodnocen v ČSTV jako cyklista s největším počtem projetých zemí (později druhý za V. Dostálem). Měl publikováno množství fotografií, 360 reportáží z cest a také absolvoval úctyhodný počet 650 besed. Když se u něj začaly projevovat vážné příznaky krevní nemoci, pobýval již v České Lípě u své přítelkyně, se kterou se později přestěhoval do Břeclavi, kde zemřel.

Protože si přál, aby jeho rodina a přátelé si jej zachovali v paměti jako vitálního člověka, rozhodl se na sklonku života přerušit veškeré písemné kontakty s okolím. Proto si jej i my zachovejme v našich pamětích takového, jak si to sám přál.

Vladimír Kuchař

Vpravo dobový článek z tisku – reportáž Zdeňka Marenčáka z Iráku

K VELEHORÁM KURDISTÁNU

Také v oblasti mezi Mausilem a městem Zaho potkávám zahalené ženy, které zpovzdálí pozorují můj ojedinělý a zde kuriózní vehikl, pohybující se po silnici silou jezdce. Nedovedu si představit, jak mohou pracovat na polích v slunečním žáru, zahalené do černých oděvů a roušek na obličejích, takže není vidět ani kousek jejich půvabu s výjimkou dvou černých jiskrných očí. Zato tyto ženy nepředstavují žádné nebezpečí pro řidiče řítící se co to dá směrem k tureckým hranicím či zpět. Objevit se zde poblíž silnice jediná minisukně, zaznamenala by irácká silniční policie prudký vzestup dopravních nehod, vzhledem k jižanské krvi irácých řidičů. Zdejší maxioděvy žen plus zahalený obličej zajišťují irácým šoférům potřebný klid za volantem, rozvahu a přehled, co se děje na silnici.

Občas zazvoní rolničky oslíka zapřaženého do soukromého vozíku a v dálce se vznáší oblaka prachu usedlého na vyprahlé trávě pod kopýtky obrovských stád ovcí. To je neklamným označením, že se definitivně loučím s iráckou mírně zvlněnou rovinou Mezopotámie a dostávám se do podhůří Kurdistánu. V pozadí po celém obzoru se rýsují vznešeně velehory z převážné části již na území Turecka a Iránu, jímž vévodí zcela vpravo Cilo Dagi, vysoký 4119 metrů. Nad nimi se kupí temné deštové mraky. Kolik týdnů jsem již neviděl vláhu nesoucí oblaka a nevím zda mám mít radost z nastávajícího deště za cenu špatných podhorských silnic, které mne podle silniční mapy očekávají.

Jako mávnutí čarovným proutkem se mění oblečení i chování obyvatel několik kilometrů před městem Allako. Dostávám se do oblasti, v níž žijí Kurdové. Oblékají se do pestrých oděvů a hlavy mají zavinuté barevnými turbany. Ženy nemají zahalené tváře a naopak zdá se mi, že nemají nic společného s nesmělostí irácých žen. Některé zdálky na mne volají „Cigaretée, cigaretée," považujíce mne za bohatého turistu, který je dobře zásoben kuřivem. Jsou to vážné a smutné tváře horalek s upracovanýma rukama. Ženy Kurdů vykonávají nejtěžší fyzické práce. Zdá se mi to jako ironie něžného a slabého pohlaví, jestliže Kurdka nese náklad, s nímž by jeden pořádný mužský měl co zápolit.

Další cesta Z. Marenčáka
Na kole do Asie (42)

Na kamenných podhorských políčkách za primitivním pluhem kráčí pomalým krokem žena oblečená do barevných hadrů. Takových obrázků je bezpočet. Před prahy kamenných chýší čistí kurdské ženy obilí primitivním způsobem přehazováním z hromady na hromadu. Houfy malých, ukřičených a málokdy umytých dětí jsou jejich jediným bohatstvím. Jejich kurdští tatínkové zatím sedí v primitivních čajovnách nad dominy a jejich chování se mi zdálo daleko vybranější, než způsob jednání kurdských žen, které se stále musí potýkat s nejtěžšími fyzickými pracemi a s tvrdým údělem života.

NA NÁVŠTĚVĚ U KURDŮ

Téměř zcela vysílen výjezdy a sjezdy po špatné silnici, která je na silniční turistické mapě označena jako „motorlu tasitlarin geeemiyecegi yol", což znamená: není způsobilá provozu motorových vozidel a v deštích nesjízdná, se dostávám patnáct kilometrů před město Zaho a zastavuji u jakési pohostinné krčmy, jejíž střechu tvoří souvislá vrstva kukuřičné slámy. Stěny jsou ze srovnaného nabíleného kamení a podlahu tvoří udusaná hlína. Jak mi chutná pramenitá voda z kamenného džbánu. Pak teprve si dávám všude přítomnou coca-colu. Kurd nabízí také něco k snědku. Nejvhodnější se mi zdá silně zaprášená krabička olejovek. Hlad mi nedovoluje přemýšlet, jak dlouho leží tyto sardinky u kurdského hostinského, ani se nesnažím uhodnout, před kolika roky si tyto rybičky zaplavaly poblíže dalekých španělských břehů.

HÁDANKA

Soutěžní hádanka

Vše začalo nejspíš v roce 1898, kdy firma Ganz podala Vídni návrh na zřízení úzkorozchodné dráhy s elektrickým pohonem. Komisní prohlídka terénu proběhla 10. a 11. listopadu 1898. V roce 1900 byl zpracován projekt. V dubnu 1903 požádali představitelé města Moravská Ostrava Ministerstvo železnic ve Vídni o povolení vybudování úzkorozchodné dráhy, ať parní nebo elektrické, z Ostravy až do ????????????? Ministerstvo vydalo souhlas 10. 3. 1903. Lokálka, kterou vidíte na dobové pohlednici, jezdila na svých tratích od roku 1909 do 1. 7. 1967, tedy 58 let. Jako nápovědu Vám, milí čtenáři, přikládáme rovněž dobový jízdní řád. My se tedy ptáme: „Kam jezdila tato lokálka?“ Své písemné odpovědi (s Vaším jménem a kontaktem) můžete osobně přinést do naší knihovny nebo zaslat písemně na e-mail: kmsenov@volny.cz, a to nejpozději do 20. srpna 2021.

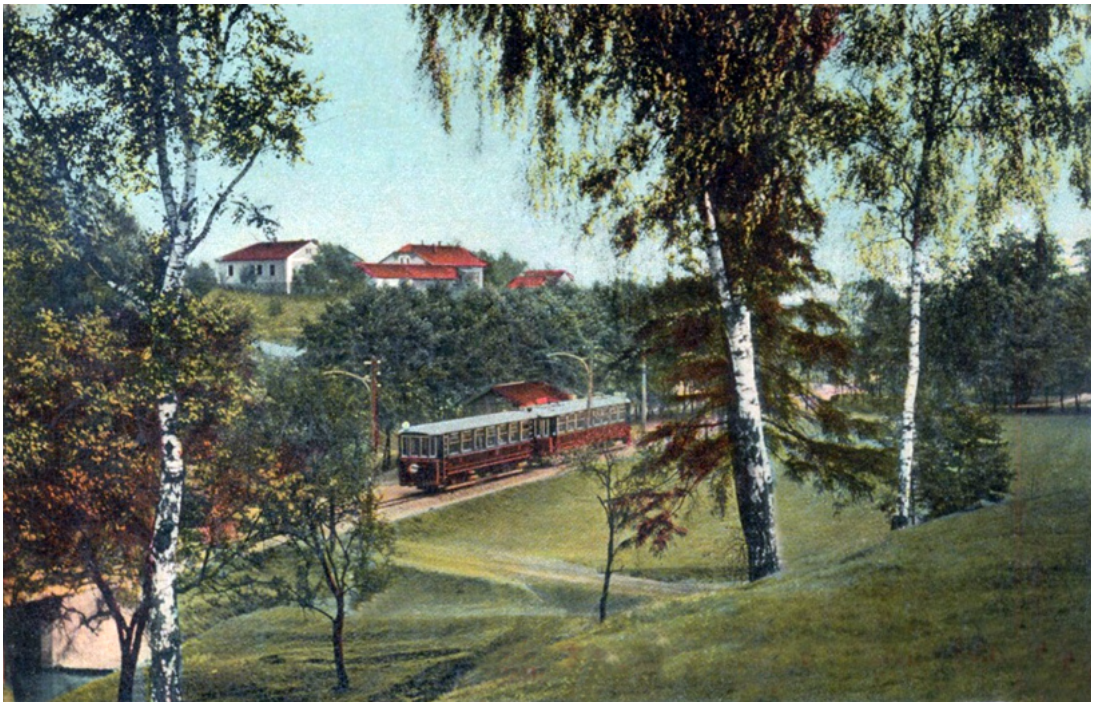

foto dar paní Sylvy Urbancové

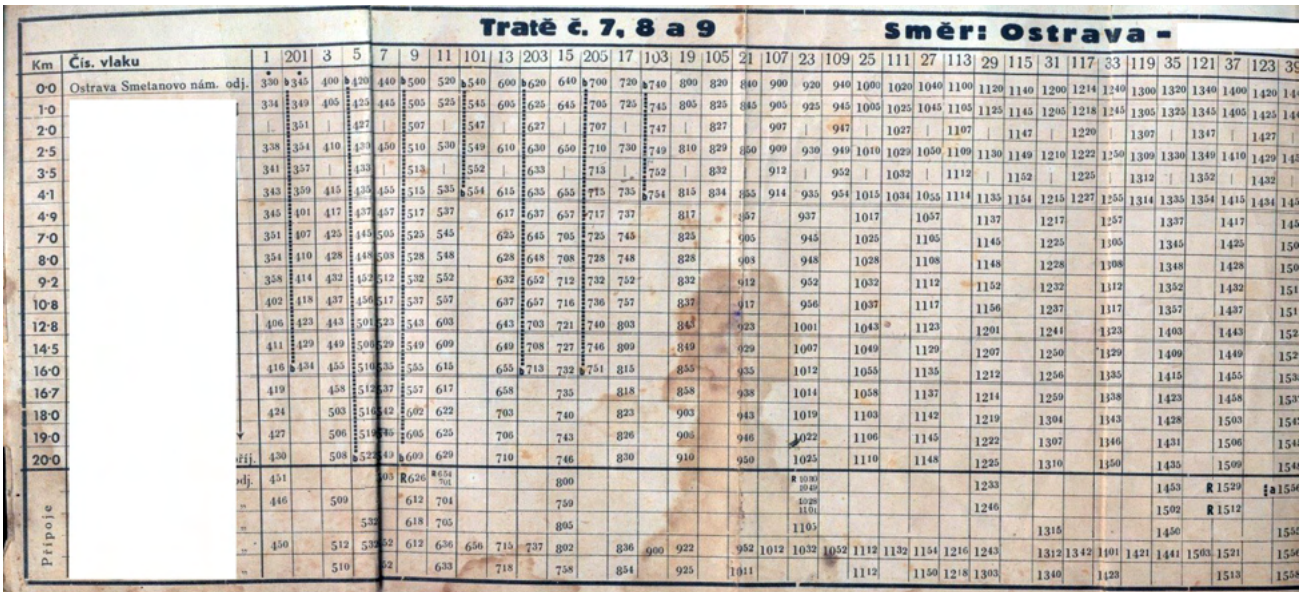

Tratě č. 7, 8 a 9 — Směr: Ostrava –

Km	Čís. vlaku	1	201	3	5	7	9	11	101	13	203	15	205	17	103	19	105	21	107	23	109	25	111	27	113	29	115	31	117	33	119	35	121	37	123	39
0·0	Ostrava Smetanovo nám. odj.	330	▷345	400	▷420	440	▷500	520	▷540	600	▷620	640	▷700	720	▷740	800	820	840	900	920	940	1000	1020	1040	1100	1120	1140	1200	1214	1240	1300	1320	1340	1400	1420	14
1·0		334	349	405	425	445	505	525	545	605	625	645	705	725	745	805	825	845	905	925	945	1005	1025	1045	1105	1125	1145	1205	1218	1245	1305	1325	1345	1405	1425	14
2·0		|	351	|	427	|	507	|	547	|	627	|	707	|	747	|	827	|	907	|	947	|	1027	|	1107	|	1147	|	1220	|	1307	|	1347	|	1427	|
2·5		338	354	410	429	450	510	530	549	610	630	650	710	730	749	810	829	850	909	930	949	1010	1029	1050	1109	1130	1149	1210	1222	1250	1309	1330	1349	1410	1429	14
3·5		341	357	|	433	|	513	|	552	|	633	|	713	|	752	|	832	|	912	|	952	|	1032	|	1112	|	1152	|	1225	|	1312	|	1352	|	1432	|
4·1		343	359	415	435	455	515	535	554	615	635	655	715	735	754	815	834	855	914	935	954	1015	1034	1055	1114	1135	1154	1215	1227	1255	1314	1335	1354	1415	1434	14
4·9		345	401	417	437	457	517	537		617	637	657	717	737		817		857		937		1017		1057		1137		1217		1257		1337		1417		14
7·0		351	407	425	445	505	525	545		625	645	705	725	745		825		905		945		1025		1105		1145		1225		1305		1345		1425		15
8·0		354	410	428	448	508	528	548		628	648	708	728	748		828		908		948		1028		1108		1148		1228		1308		1348		1428		15
9·2		358	414	432	452	512	532	552		632	652	712	732	752		832		912		952		1032		1112		1152		1232		1312		1352		1432		15
10·8		402	418	437	456	517	537	557		637	657	716	736	757		837		917		956		1037		1117		1156		1237		1317		1357		1437		15
12·8		406	423	443	501	523	543	603		643	703	721	740	803		843		923		1001		1043		1123		1201		1241		1323		1403		1443		15
14·5		411	429	449	506	529	549	609		649	708	727	746	809		849		929		1007		1049		1129		1207		1250		1329		1409		1449		15
16·0		416	▷434	455	510	535	555	615		655	713	732	751	815		855		935		1012		1055		1135		1212		1256		1335		1415		1455		15
16·7		419		458	512	537	557	617		658		735		818		858		938		1014		1058		1137		1214		1259		1338		1423		1458		15
18·0		424		503	516	542	602	622		703		740		823		903		943		1019		1103		1142		1219		1304		1143		1428		1503		15
19·0		427		506	519	545	605	625		706		743		826		906		946		1022		1106		1145		1222		1307		1146		1431		1506		15
20·0		430		508	522	549	▷609	629		710		746		830		910		950		1025		1110		1148		1225		1310		1150		1435		1509		15
Přípoje	odj.	451				605	R626	654 Tot				800								R 1000 1049						1233						1453		R 1529		a15
	„	446		509			612	704				759								1028 1101						1246						1502		R 1512		
	„				532		618	705				805								1105								1315				1450				15
	„	450		512	532	552	612	636	656	715	737	802		836	900	922		952	1012	1032	1052	1112	1132	1154	1216	1243		1312	1342	1401	1421	1441	1503	1521		15
	„			510		92		633		718		758		854		925		1011				1112		1150	1218	1303		1340		1423				1513		15

Tento jízdní řád muzeu daroval pan Dobeš ze Šenova

A. Jiras-ek

A. JIRAS: PRVNÍ JARNÍ VÝLET. Zapůjčeno nakl. J. Otty v Praze.

V Těšínském kalendáři na rok 1925, v jeho části zábavné a poučné, zaujal tento obrázek: A. Jiras »První jarní výlet«. Obrázek A. Jirase zaujal redakci Těšínského kalendáře tak, že jej v roce 1925 otiskla na celou stránku, podobně jako obrázky jiných známých a slavných malířů, např. Alše, Mánesa, Brožíka, Ženíška a dalších známých jmen.

A. Jiras - Dívka s kočkou

Alfred Jirasek - Dívka s králíkem

A. Jiras - Rozhovor

A. Jiras - Kuželkáři

A.Jiras - Kuželkáři

A.Jiras - ze serie pohlednic - Naši miláčkové

A.Jiras - pohlednice - Mateřství

Hledal jsem další díla malíře A. Jirase, leč nalezl jsem ›pouze‹ pohlednice s jeho jménem. Těch se nabízí v antikvariátech a aukcích desítky. Výjimku tvoří pár lavírovaných kreseb tuží téhož autora, které byly rovněž nabízeny v aukci za vyvolávací cenu 400 Kč. Cena za perokresbu A. Jirase je zanedbatelná vedle ceny pohlednic s obrázkem téhož autora, kde např. prodejci na eBay požadují za pohlednici A. Jirase leckdy 8 i více dolarů. Ovšem v nabídce české se tyto pohlednice dají získat za desítky korun. Ačkoliv jsou pohlednice »A. Jirase« nabízeny v dostatečném množství i dnes, o samotném autorovi předloh nikdo zatím neposkytl jakoukoliv bližší informaci. Ani encyklopedie umění, aukční síně ad., kromě signatury, neuvádějí o malíři žádné další informace. Přesto jsem se domníval, že o tak talentovaném malíři musí existovat nějaká, byť krátká a stručná, bibliografická

Alfred Jirasek

Alfred Jirasek

informace. Bohužel ani delší bádání nepřineslo zmínku o životě malíře A. Jirase. Bylo nutno vzít v úvahu, že signatura na pohlednicích a perokresbách byla pseudonymem známějšího jména malíře, který pouze pohlednice takto označoval - A. JIRAS pinx. Podobnost se jménem našeho spisovatele Aloise Jiráska se nabízela, leč spisovatel nebyl malířem. Však hledal jsem malíře Jiráska a našel jej ve Vídni. »Alfred Jirasek« se narodil v Ladendorfu v Dolním Rakousku 31. července roku 1863. Studoval ve Vídni u malíře Antona Schrödla. Obrazy Alfreda Jiraska jsou dnes nabízeny v aukcích a mnohé mají vysokou uměleckou hodnotu,

A.Jiras - Bílá růže

která určuje cenu nabízených obrazů i dosti vysoko. Alfred Jirasek žil do roku 1931, než zemřel ve Vídni. Za dobu svého života, od roku 1863 až do roku 1931, vytvořil mnohá díla, také na pohlednicích, jejichž užívání se značně rozšířilo po roce 1900, hledal svou obživu. Nejprve pohlednice s jeho předlohou nesly jméno ›Alfred Jirasek pinx‹, až později začal odlišovat tuto část tvorby pseudonymem A. Jiras. Existují desítky pohlednic se sign. A. Jiras,

Alfred Jirasek - Ein Sommertag (Letní den)

které byly v první polovině 20. století velmi populární, a dnes naplňují sbírky sběratelů pohlednic s uměleckým obsahem. A. Jiras by se jistě při takovém úspěchu tvorby předloh pro pohlednice nevzdal malby na plátno nebo akvarelem. Protože však žádný jeho obraz na plátně není znám, je spojení jmen Alfred Jirasek alias A. Jiras možným vysvětlením. Alfred Josef Jirasek je oním malířem, který tvořil předlohy pohlednic, jejichž obrázky nesly signaturu jeho aliasu - A. Jiras. Napovídá tomu mnoho společného oběma druhům umění. Jak Alfred Josef Jirasek, tak A. Jiras měli podobný styl malování, patrně ovlivněný malbami svého učitele Antona Schrödla. Taktéž jméno malíře a jeho „alias“ mají podobu velikou. Všechny tyto důkazy jsou jen odvozené z těchto pozorování, však stojí zato, vzít je do úvahy, když jiné informace nebyly zatím zveřejněny. Samotná výroba pohlednic po roce 1900 nabrala na síle. Už také existovaly kluby sběratelů pohlednic a produkce pohlednic byla až do začátku první světové války zvyšována na miliony. I pak, po vzniku Československé republiky, byly zásoby pohlednic z dob Rakousko-Uherska stále poštou rozesílány, jen poštovní známky už nebyly s portrétem císaře Františka Josefa, nýbrž nově československé. Díky

Alfred Jirasek - Junge Bäuerin mit Kirschen
(Mladá selka s třešněmi)

Alfred J. Jirasek - Nachmitag (Odpoledne) pohlednice

A. Jiras - pohlednice

Belgický mlékař se psím spřežením - asi 1890– 1900. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:05666u_unprocessed.jpg

Alfred Jirasek - akvarel

pohlednicovému boomu dochovalo se dodnes velké množství pohlednic z té doby. Zvláště tzv. „umělecké“ pohlednice jsou vděčným artiklem sběratelů. Jsou ony mnohdy už jediným důkazem obrazových předloh, zaniklých v peripetiích světových dějin. Malíři se dříve rádi podíleli na tvorbě pohlednic. Poznat autory těchto malých kousků výtvarného umění je obvykle možné. Také poznat autora pestrých starých pohlednic, A. Jirase, je snadné. Každá pohlednice totiž jméno obsahuje, však teprve když se ptáme, kým byl A. Jiras, není možné nalézt odpověď. Snad tento článek může napomoci poznání starých mistrů, aby se na ně nezapomnělo. Co se technologie samotného tisku pohlednic na přelomu 19. – 20. století týká, mohou z toho taktéž plynout otázky. Na ty však odpovědi existují. Už na přelomu devatenáctého a dvacátého století vznikaly tištěné barevné obrazy úžasné kvality. Jedna technologie se jmenuje Fotochrom, jejíž pomocí byly tištěny brilantní barevné obrázky už na přelomu 19.– 20. století. Ukázky toho lze spatřit například na stránkách Wikipedie. Staré Těšínské kalendáře obsahují „Část zábavnou a poučnou“. Ve vydání kalendáře pro běžný rok 1925 bylo poučení skryté v obrázku A. Jirase a hledání po bezmála stu letech také zábavné. Na otázku – kdo je »A. Jiras« – sice odpovídám pouze analyticky, leč zábavu a poučení snad obsahuje tento článek též. Neznámého A. Jirase a dosud neznámého Alfreda Jiraska bylo zábavné poznat a z toho poznání se poučit. Snad tento článek poskytne zábavu a poučení také vám, milí čtenáři.

Zdeněk Šebesta

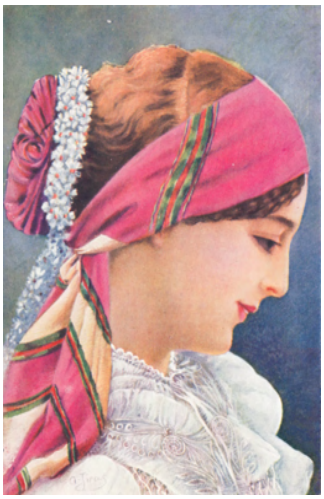

A. Jiras

LITERÁRNÍ okénko

Kde bydlívaly vlaštovky

Máma, kdo vlastně je máma? Polozapomenutý obraz z dětství ukazuje rozesmátou ženu, vinoucí mě k sobě. V době dospívání to byla především tvrdě trestající ruka, která se později, už v dospělosti, změnila v dávající dlaň, vždy připravenou k jakékoli pomoci. A nyní? Dnes? Pořád je to máma, jen v jakémsi podivném „kostýmu“ unavené, nedoslýchavé stařenky. Měla narozeniny, už pětaosmdesáté, a tak si trochu zavzpomínala: *„V den mého narození kalendář ukazoval datum 27. srpen 1933. Měla jsem štěstí, ne tak mé dvojče, které hned po porodu zemřelo, a to i přes tu skutečnost, že jsem se narodila jako ani ne kilové miminko, jež museli dopékat v troubě s vatou mezi maličkými prstíky. Dům, v kterém jsem se narodila, býval mlýnem, který na sklonku devatenáctého století koupili mí prarodiče Jan a Františka Zejdovi. Měli spolu sedm dětí – Jana, Rudolfa, Františka, Hedviku – mou matku, Marii, Annu a Libuši. V nedaleké Vladislavi ještě bydlel nevlastní bratr těchto sourozenců Jeroným Zejda. V té době bylo zcela běžné, že děti svým rodičům vykaly. Ze svého dětství si už na funkční mlýn nepamatuji, jen tolik, že stával hned vedle obytného domu a dalo se do něj vejít přímo z kuchyně přes velkou dřevěnou pavlač. „Srdcem domu“ byla poměrně velká kuchyně, dále pak velká světnice a malá světnice. V kuchyni stával velký dřevěný stůl, který se večer po sundání desky měnil v postel. Po vstupu do kuchyně,na levé straně,byla dvířka do komína a hned vedle se přikládalo do velké pece, která stála ve vedlejší velké světnici a sloužila mj. k pečení chleba. V komíně se nejen udilo, ale také tam byla trvale umístěna miska a hrnek. Proč? Inu pro žebráky, kteří takřka denně docházeli do stavení, dostali mléko či toho, co se vařilo, a mnohdy také přespávali v chlévech na slámě. V přízemí domu byly chlévy, maštale a dva sklepy, jeden na mléko a druhý na brambory. Na hnojišti stával dřevěný záchod a za ním pak veliká stodola na zemědělské stroje. Do domu nikdy nebyla přivedena voda, pro pitnou vodu se chodilo do nedalekého lomu, kde ve studánce z pařezu byla ta nejlahodnější voda, jakou si pamatuji také já ze svých dětských let. Elektřina byla do domu přivedena až v padesátých letech minulého století. V domě se topilo dřevem, chrastím a především dřevem z pařezů, které chlapi chodili „vydobývat“ do lesa. Samotná budova mlýna, která stávala vedle obytného domu, byla někdy ve válečných letech, kolem roku 1942, přestavena na obytný dům, ve kterém pak žila jedna z dcer, a to Marie.*

Ke mlýnu patřilo asi sedm hektarů polí, les, rybník i nedaleká stodola. Za mého dětství jsme měli čtyři krávy, dva koně, prasata, králíky, kachny i slepice. Dobytek se pásl na loukách, které byly ve směru na Okříšky a také na straně k Petrovicím. Potok byl plný škeblí a raků. Především raci byli velká pochoutka, chyceným rakům se „vytrhla“ páteř a vařili se na kamnech ve velikém hrnci, až když byli do červena uvařeni, mohli jsme si na nich pochutnávat. Můj strýc Jenda byl také šikovný pytlák a nejedna srnka zaplatila životem za tuto jeho vášeň. Jako malou dívenku mě brával s sebou a přísně přikazoval:

„Tak teď seď, žabo, a vůbec se nehýbej“. A já pyšně seděla na pytlích, které přikrývaly zabitou srnu. Babička Herynková pak spráskávala ruce a lamentovala, že ho jistě chytí a zavřou, ale nechytili. Ve válečných letech chytával Jenda tehdy velmi běžně se vyskytující ondatry. Tyto pak visívaly na dveřích a strýc je pak prodával kus za 56 korun. Každodenním návštěvníkem byl také listonoš, který měl svůj rajon sahající až do poměrně vzdáleného Krahulova. Ještě ze svých dětských let si pamatuji na paní, která chodívala bubnovat novinky také na zdejší „samotu“. Strýc

Frantík, který pracoval na dráze, byl pověstný tím, že pod svými mnoha klobouky schovával cukrovinky, na které jsme mu se sestřenicí Květou chodily.

Také špek, který míval zabalený v kusu novinového papíru, byl velkou pochoutkou.

Blízká pole bývala plná hrachu, máku, ale také brambor, řepy a všudypřítomných lísek s výbornými oříšky. Nedaleký lom býval plný užovek a ve válce tam strýcové zbudovali kryt - tedy prohlubeň přikrytou deskami. V domě jsme měli psa, vlčáka, který byl tak zdatný a vzrostlý, že mu museli ke krku přivazovat kládu, aby nepřeskočil vysoká vrata, která vedla ze dvora na cestu.

Starý mlýn, mé rodiště, byl opředen tajemstvím, prabábě i bábě Herynkové se zde zjevovala "bílá paní", která vždy věstila nějakou pro dům důležitou událost. Naposledy se zjevila mé matce, když dům, dávné rodové sídlo, její bratr Rudolf prohrál v kartách.

Poslední vzpomínky na místa mého dětství a mládí nejsou úplně radostné, přesto si v srdci navždy uchovávám obraz, kdy vstupy do chlévů zdobila nesčetná hnízda vlaštovek, o kterých se říkávalo, že tam, kde bydlí, tak bydlí také štěstí."

Najednou se v setmělé místnosti rozhostilo ticho, maminka vprostřed vyprávění usnula a jistě se jí zdálo o stařičkém kamenném domě, který zdobilo mnoho vlaštovčích hnízd. Přikryla jsem ji, spící, dekou, vzala si pero a papír a pro tebe, milý čtenáři, sepsala příběh, snad obyčejný, snad poutavý, kdo ví?

Žofie Zejdová

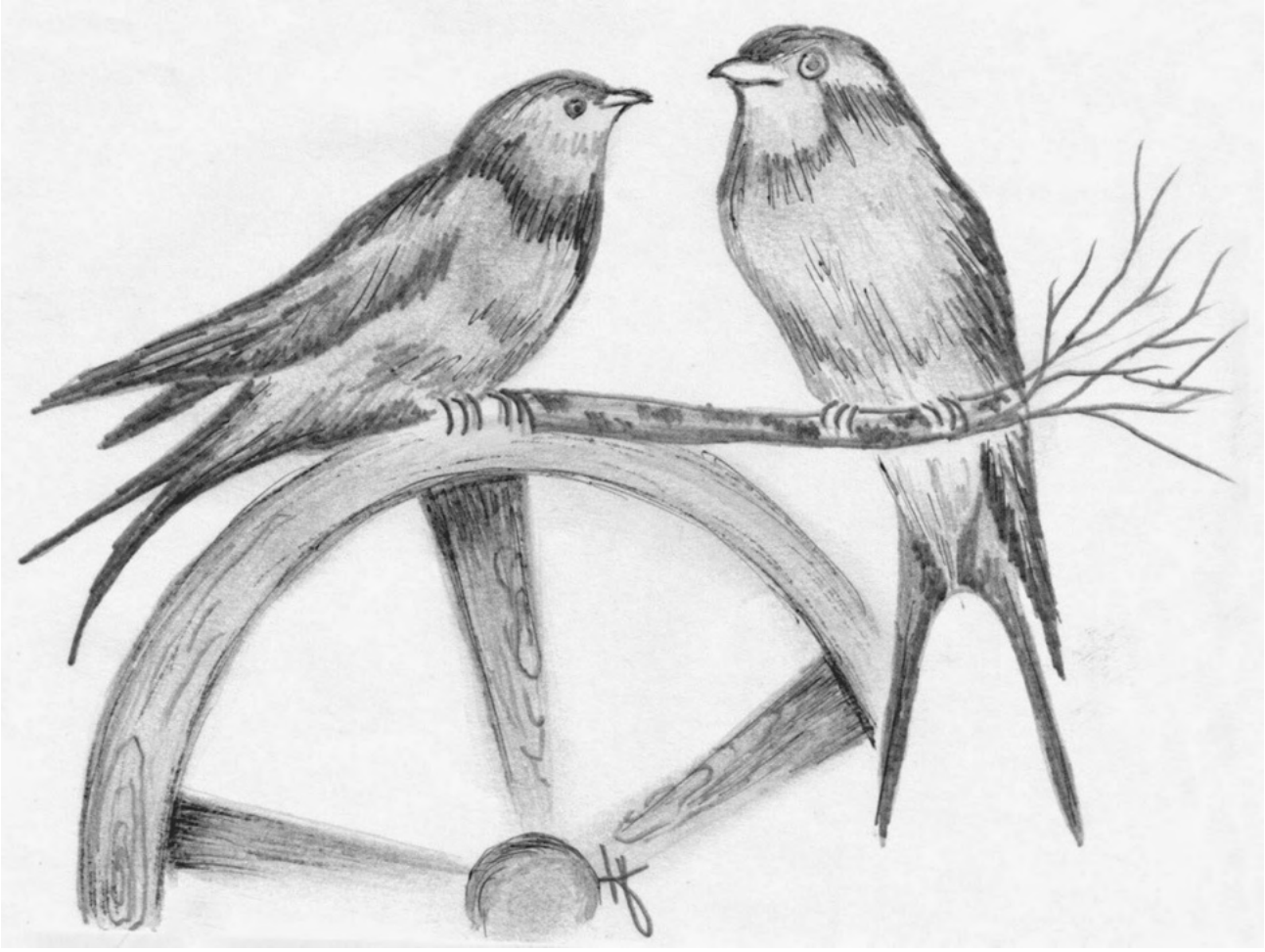

Ilustrace Iva Karasová-Třísková

Vlastním nákladem tiskne
Knihovna a Šenovské muzeum
Grafická úprava a sazba: Jaroslav Bednář
Jazykové korektury: Alena Struminská
Vydáno 2 . 8 . 2021